

AGNIESZKA WÓJCIK*

NOWE „SERCA MIAST” – PRZESTRZEŃ PUBLICZNA W TRANSFORMACJACH STRUKTUR NADBRZEŻNYCH

THE NEW "HEARTS OF THE CITIES" – A PUBLIC SPACE IN THE TRANSFORMATIONS OF WATERFRONT STRUCTURES

Streszczenie

Możliwości powstawania nowych „serc” współczesnych miast w postaci struktur o charakterze śródmiejskim uzależnione są m.in. od lokalizacji o bogatym kontekście znaczeniowym oraz odpowiedniego sposobu integracji z istniejącą strukturą miejską.

Krawędzie nadbrzeży miast europejskich, mając potencjał bazujący na kontekście strukturalnym i historyczno-kulturowym, mogą stać się nowym sercem miasta przy spełnieniu warunku odpowiedniej integracji na poziomie strukturalnym i społeczno-kulturowym. Podstawowym elementem integracji staje się przestrzeń publiczna, której strategia kształtowania uzależniona jest od relacji przestrzennych pomiędzy transformowanym obszarem a strukturą istniejącego śródmieścia.

Słowa kluczowe: transformacja, przestrzeń publiczna

Abstract

Possibilities of forming new "hearts" of contemporary cities shaped as structures of central character depend on several factors: location with a rich semantic context and a suitable manner of integrating with the existing urban structure.

The edges of the waterfronts of European cities, having potential based on the structural, historical and cultural context, may become the new "heart of a city" if they fulfill the terms of adequate integration on the structural, social and cultural level. A public space, whose strategy of shaping depends on the spatial relationships between an area under transformation and the structure of the existing city centre, is becoming the basic element of integration.

Keywords: transformation, public space

* Mgr inż. arch. Agnieszka Wójcik, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

Współczesne miasto żyje zmiennym rytmem. Coraz mocniej charakteryzują je zmienność, różnorodność ofert i oczekiwań, wielość miejsc wyboru. Płaszczyzną integrującą pozostaje jednak wciąż przestrzeń publiczna, umożliwiająca dialog strukturalny i społeczny. Rozwój miast w kierunku struktur poli-centrycznych doprowadził do powstawania w ich obrębie kolejnych centrów o istotnym znaczeniu kulturowym, społecznym, ekonomicznym. Ich zaistnienie jako potencjalnych, nowych „serc miasta” uzależnione jest od wielowarstwowego procesu integracji zarówno na poziomie strukturalnym, jak i społeczno-kulturowym.

Wzrastająca atrakcyjność krawędzi nadbrzeżnych podnosi związane z nimi obszary do rangi nowych „serc miasta”. Zaistnienie w tych obszarach aktywnej przestrzeni publicznej z bogatym programem funkcjonalnym, która decyduje o tworzeniu nowych obszarów śródmiejskich, związana jest z programowaniem jej właściwej strategii. Strategie te bazują na wykorzystaniu potencjału warunkowanego relacjami przestrzennymi pomiędzy istniejącym śródmieściem a nadbrzeżnym obszarem objętym programem transformacji. Ich powodzenie może być uzależnione od właściwego powiązania struktury przestrzeni publicznych z istniejącą topografią występujących na danym obszarze krawędzi nadbrzeżnych.

Typologia układów nadbrzeżnych

Autorka wprowadza trzy grupy typologiczne¹, w obrębie których tworzone są programy strategii kształtowania systemu przestrzeni publicznych. Są to:

- grupa typologiczna 1: wypełnienie pomiędzy śródmieściem a krawędzią (np. Barcelona–Waterfront),
- grupa typologiczna 2: łączenie śródmieścia i przeciwległej krawędzi (Kopenhaga–Inderhavn, Sydhavnen),
- grupa typologiczna 3: rozwinięcie śródmieścia wzdłuż krawędzi (Dublin–Docklands).

Integracja nowego systemu przestrzeni publicznych z istniejącym wiąże się z określeniem hierarchii przestrzeni publicznych i ich znaczenia dla wyboru lokalizacji funkcji publicznych o znaczeniu ogólnomiejskim i lokalnym. Funkcje te mogą wspomagać procesy integracji, stając się stymulatorami aktywności na różnych poziomach. W tym celu autorka wprowadza podział na przestrzenie publiczne I i II rzędu. Ich kształtowanie związane jest również z określeniem hierarchii występujących krawędzi. Istotnym elementem w procesie kształtowania systemu przestrzeni publicznych staje się skorelowanie hierarchii przestrzeni publicznych z rangą występujących w obrębie transformowanego obszaru krawędzi.

Hierarchia przestrzeni publicznych

Autorka wyróżnia dwa poziomy przestrzeni publicznych, odpowiedzialne za procesy integracji strukturalnej i społecznej:

- przestrzeń publiczną I rzędu – odpowiedzialną za integrację strukturalną i społeczną w skali ogólnomiejskiej; może funkcjonować jako bezpośrednie powiązanie strukturalne lub (i) jako katalizator aktywności łączony z istniejącą strukturą – przestrzenią publiczną II rzędu,
- przestrzeń publiczną II rzędu – odpowiedzialną za integrację strukturalną i społeczną wewnątrz transformowanego obszaru; może też występować w formie łącznika przestrzeni publicznych I rzędu na poziomie ogólnomiejskim.

Hierarchia krawędzi nadbrzeżnych

Istotne dla procesu transformacji oraz kształtowania systemu przestrzeni publicznych staje się określenie rangi krawędzi nadbrzeżnej w skali ogólnomiejskiej i lokalnej. W tym celu wprowadzony został podział na:

- krawędź dominującą – determinuje charakter obszaru krawędziowego zarówno w warstwie topograficznej, jak i strukturalnej; krawędź ta pełni rolę elementu spajającego dla poszczególnych krawędzi lokalnych,
- krawędź lokalną – determinuje charakter poszczególnych wnętrz urbanistycznych, jest podporządkowana krawędzi dominującej.

Strategie kształtowania systemów przestrzeni publicznych

Kształtowanie systemu przestrzeni publicznych w procesach transformacji obszarów nadbrzeżnych uzależnione jest od relacji pomiędzy typologią krawędzi a hierarchią opartych na nich przestrzeni publicznych. Analizy przykładów transformacji obszarów nadbrzeżnych miast europejskich przeprowadzone przez autorkę pozwoliły na określenie poniższych zależności².

Grupa typologiczna 1

Najistotniejsze dla kształtowania ciągłości i integracji struktury śródmiejskiej staje się wykształcenie głównych kanałów przestrzeni publicznych, biegnących w kierunku dominującej krawędzi nadbrzeża. Stają się one przestrzeniami publicznymi I rzędu, decydującymi o integracji strukturalnej i społeczno-kulturowej w skali ogólnomiejskiej. Uzupełniane ważnymi elementami identyfikacji, pełnią jednocześnie rolę czynnika spajającego przestrzenie publiczne II rzędu o charakterze lokalnym. Przestrzenie publiczne II rzędu związane są zazwyczaj z krawędziami lokalnymi.

Grupa typologiczna 2

W powyższym przypadku dominujące znaczenie w systemie przestrzeni publicznych przejmują przestrzeń publiczną dominującą, zdwojonej krawędzi nadbrzeża. W jej obrębie lokalizowane są główne elementy identyfikacji (główne obiekty publiczne) i pełni ona tym samym rolę przestrzeni publicznej I rzędu. Funkcje spajające pełnią przestrzenie publiczne II rzędu, będące jednak przedłużeniem domen publicznych obu przeciwległych struktur.

Grupa typologiczna 3

W przypadku trzeciej, ostatniej grupy typologicznej system kształtowania przestrzeni publicznej opiera się na wytworzeniu silnej domeny publicznej wzdłuż głównej krawędzi, mocno ukierunkowanej na liniowy rozwój struktury miejskiej – stanowi ona przestrzeń publiczną I rzędu i decyduje o integracji w skali ogólnomiejskiej. W celu zwiększenia jej oddziaływania uzupełniana jest ważnymi elementami identyfikacji o ponadlokalnej randze. Przestrzeń publiczną I rzędu łączy przestrzenie publiczne II rzędu, które funkcjonują na płaszczyźnie lokalnej jako elementy wprowadzające w kolejne zespoły urbanistyczne. Przestrzenie II rzędu mogą zostać w kolejnym etapie transformacji rozwijane w formie łączników z przeciwległą krawędzią nadbrzeża.

Struktury śródmiejskie powstające współcześnie w obszarach nadbrzeżnych, dzięki odpowiednio ukształtowanym systemom przestrzeni publicznych, mogą stawać się nowym „sercem miasta”. O jego żywotności decyduje integracja warstwy publicznej zarówno na poziomie strukturalnym, jak i społeczno-kulturowym. Wykorzystanie potencjału wynikającego ze szczególnej pozycji tych obszarów w strukturze miasta umożliwi kształtowanie nowego „serca” o niepowtarzalnej specyfice i charakterze.

Przypisy

- ¹ Stosowane w niniejszym artykule pojęcia i podziały typologiczne wprowadzone zostały przez autorkę w pracy doktorskiej przygotowanej pod kierunkiem dr. hab. inż. arch. Jacka Gyurkovicha, prof. PK, pt. *Przestrzeń publiczna nadbrzeżnej krawędzi miasta. Na przykładzie transformacji nadbrzeży w wybranych miastach europejskich*, Kraków 2008.
- ² Pełne analizy przeprowadzone zostały w ramach pracy doktorskiej przygotowanej pod kierunkiem dr. hab. inż. arch. Jacka Gyurkovicha, prof. PK, pt. *Przestrzeń publiczna nadbrzeżnej krawędzi miasta. op. cit.*

A contemporary city lives in a changeable rhythm. Oftener and oftener, it is characterized by changeability, the diversity of offers and expectations, a number of places of choice. However, a public space, facilitating a structural and social dialogue, remains the ground of integration. The development of cities towards polycentric structures has led to the formation of numerous centres of cultural, social and economic significance within their limits. Their appearance as potential new hearts of a city depends on the multilayer process of integration on the structural as well the social and cultural level.

The increasing attractiveness of waterfront edges develops the areas connected with them into the new hearts of a city. The appearance of an active public space with a rich functional programme, which decides about the formation of new central areas, in these areas is related to programming its proper strategy. Such strategies are based upon the use of potential conditioned by the spatial relations between the existing city centre and a waterfront area with a programme of transformations. Their success may depend on a suitable connection between the structure of public spaces and the existing topography of local waterfront edges.

The typology of waterfront layouts

The author introduces three typological groups¹ which incorporate programmes of the strategies of shaping a system of public spaces. They are:

- typological group 1: an infill between the city centre and the edge (e.g. Barcelona–waterfront),
- typological group 2: a connection between the city centre and the opposite edge (Copenhagen–Inderhavn, Sydhavnen),
- typological group 3: the extension of the city centre along the edge (Dublin–Docklands).

The integration of a new system of public spaces with the existing one is related to the definition of the hierarchy of public spaces and their significance for the choice of the location of public functions of general urban and local significance. These functions may support the processes of integration and become the stimulators of activeness on various levels. For this purpose, the author introduces a classification into first-rank and the second-rank public spaces. Shaping them is also related to defining the hierarchy of the existing edges. Correlating the hierarchy of public spaces with the range of the edges situated within the limits of an area under transformation is becoming an important element in the process of shaping a system of public spaces.

The hierarchy of public spaces

The author distinguishes two levels of public spaces, responsible for the processes of structural and social integration:

- first-row public space – responsible for structural and social integration in the general urban scale; it may function as a direct structural connection or (and) as a catalyst of activeness related to the existing structure of a second-row public space,
- second-row public space – responsible for structural and social integration inside an area under transformation; it may also appear in the shape of a connector of first-row public spaces on the general urban level.

The hierarchy of waterfront edges

The definition of the range of a waterfront edge in the general urban and local scale is becoming significant for the process of transforming and shaping a system of public spaces. It requires division into:

- dominating edge – it determines the character of an edge area in both topographical and structural layer; this edge acts as a joining element for individual local edges;
- local edge – it determines the character of individual urban interiors; it is subordinate to the dominating edge.

The strategies of shaping the systems of public spaces

Shaping a system of public spaces in the processes of transforming waterfront areas depends on the relationships between the typology of edges and the hierarchy of the public spaces based on them. The analyses of some examples of the transformation of the waterfront areas in European cities carried out by the author made it possible to define the following interrelations².

Typological group 1

Forming the main channels of public spaces, running towards the dominating edge of a waterfront, is becoming the most important for shaping the continuity and integration of a central structure. They become first-row public spaces which decide about structural, social and cultural integration in the general urban scale. Complemented with some important elements of identification, they also act as a factor joining second-row public spaces of local character. Second-row public spaces are usually connected with local edges.

Typological group 2

In this case, the public space of the dominating double edge of a waterfront takes on a dominating meaning in the system of public spaces. The main elements of identification (the main public objects) are located within its limits, therefore it acts as a first-row public space. Second-row public spaces, being the extension of the public domains of both opposite structures, fulfill the joining functions.

Typological group 3

In the case of the third and last typological group, the system of shaping a public space is based on the creation of a strong public domain along the main edge, strongly guided at the linear development of the urban structure – it makes a first-row public space and decides about integration in the general urban scale. In order to increase its impact, it is complemented with some important elements of identification of broad range. A first-row public space joins second-row public spaces which function on a local ground as elements leading into numerous urban complexes. At the next stage of transformation, second-row public spaces may be developed in the form of connectors with the opposite edge of a waterfront.

Owing to some suitably shaped systems of public spaces, central structures which are coming into existence in waterfront areas may become the new "heart of a city". Its vitality is based on the integration of the public layer on the structural as well as the social and cultural level. Using the potential resulting from the special position of such areas in the structure of a city makes it possible to shape a new heart of unique specificity and character.

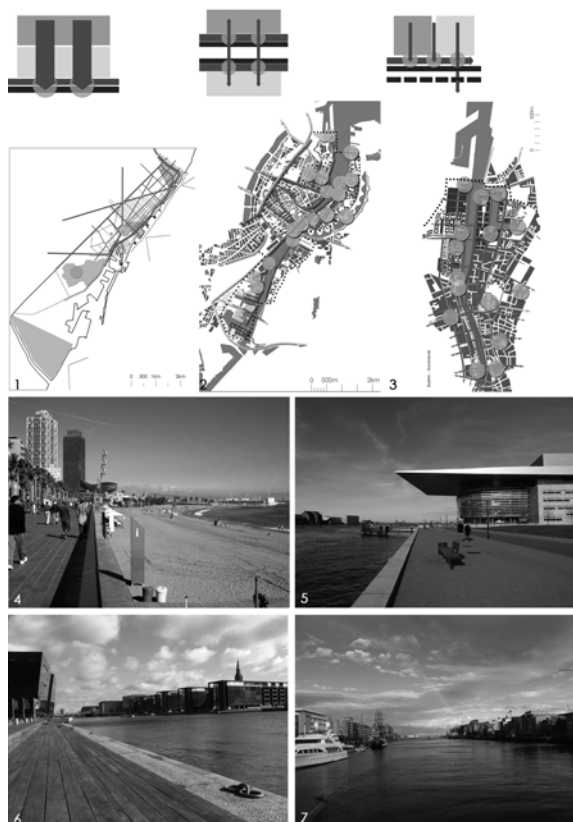
Endnotes

¹ The notions and typological classifications used in this article were introduced by the author in her doctoral dissertation entitled *The public space of the waterfront edge of a city exemplified by the transformation of the waterfronts in selected European cities*, Kraków 2008, prepared under the supervision of Assoc. Prof. D.Sc. Ph.D. Jacek Gyurkovich.

² The complete analyses were carried out as part of the doctoral dissertation entitled *The public space prepared...*, *op. cit.*, under the supervision of Assoc. Prof. D.Sc. Ph.D. Arch. Jacek Gyurkovich.

Bibliografia – Bibliography

- [1] *Dublin Docklands Area, Strategic Environmental Assessment of the Draft Master Plan 2003*, Dublin Docklands Development Authority, Dublin 2003.
- [2] Basquets J., *Barcelona. The urban evolution of a compact city*, Harvard University, Nicolodi, Rovereto 1998.
- [3] *Overall design. Including maximum heights and external finishes of structures. Grand Canal Dock planning scheme*, Dublin Docklands Development Authority, Dublin 2003.
- [4] *The City of Copenhagen Development Plan, 2005. City Development Strategy*, City of Copenhagen 2005.
- [5] Wójcik A., *Przestrzeń publiczna nadbrzeżnej krawędzi miasta. Na przykładzie transformacji nadbrzeży w wybranych miastach europejskich*, praca doktorska, Politechnika Krakowska, Kraków 2008, maszynopis.

II. 1. Grupa typologiczna 1 – Barcelona, Waterfront (schemat funkcjonowania systemu przestrzeni publicznych. Schematy: autorka)

III. 1. Typological group 1 – Barcelona, Waterfront (a diagram of the functioning of a system of public spaces. Diagrams by the author)

II. 2. Grupa typologiczna 2 – Kopenhaga–Inderhavn, Sydhavnen (schemat funkcjonowania systemu przestrzeni publicznych. Schematy: autorka)

III. 2. Typological group 2 – Copenhagen–Inderhavn, Sydhavnen (a diagram of the functioning of a system of public spaces. Diagrams by the author)

II. 3. Grupa typologiczna 3 – Dublin–Docklands (schemat funkcjonowania systemu przestrzeni publicznych. Schematy: autorka)

III. 3. Typological group 3 – Dublin–Docklands (a diagram of the functioning of a system of public spaces. Diagrams by author)

II. 4. Barcelona, Waterfront. Fot: M. Gyurkovich.

III. 4. Barcelona, Waterfront. Photo by M. Gyurkovich

II. 5. Kopenhaga – nowa opera na krawędzi nadbrzeża. Fot: aut.

III. 5. Copenhagen – a new opera house on the edge of the waterfront. Photo by the author

II. 6. Kopenhaga – przestrzeń publiczna przed Biblioteką Królewską. Fot: aut.

III. 6. Copenhagen – a public space in front of the Royal Library. Photo by the author.

II. 7. Dublin, Docklands. Fot. aut.

III. 7. Dublin, Docklands. Photo by the author.